

sak, samo drugi dio promjenljiv: složenica, piše se zajedno; dva naglasaka, samo drugi dio promjenljiv; polusloženica, piše se s crticom; dva naglasaka, oba dijela promjenljiva, piše se bez crtice. Tu su trihotomiju E. Barić i D. Malić »demonstrirale«, na žalost ne dokraja.

Rikard Podhorsky

OSOBNA IMENA ORIJENTALNOG PODRIJETLA

DR ISMET SMAILOVIĆ: MUSLIMANSKA IMENA ORIJENTALNOG PORIJEKLA U BOSNI I HERCEGOVINI. Izdanje Instituta za jezik i književnost u Sarajevu. Odjeljenje za jezik. Monografije. I. Saradnik za imena arapskog porijekla Enver Mulahalilović, Tuzla. Strana 575 + 2 str. sažetka na engleskom jeziku. Sarajevo, 1977.

Urednik ove edicije, Milan Šipka, napisao je bilješku Umjesto predgovora, u kojoj je ustvrdio da »prihvatajući se rada na projektu (tj. »Muslimanska lična imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini«) predano, sa izuzetnom akribijom i solidnim poznavanjem materije koju je obradio, prof. Smailović je obavio golem istraživački i stručni posao; prikupio je, sredi i stručno obradio obimnu onomastičku građu, izradio opsežnu studiju o muslimanskim imenima orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini i sastavio rječnik (imenar) sa preko 3000 odrednica«. Ja se uglavnom slažem s mišljenjem prof. Šipke, ali imam i nekoliko primjedaba.

U uvodnim se autorovim napomenama navodi šest razloga zbog kojih su osobna imena orijentalnog porijekla zanimljiva za nauku o našem jeziku, od kojih je šesti: što je dosada u proučavanju muslimanskih ličnih imena učinjeno vrlo malo. Mislim da je u Škaljićevu Rječniku turcizama u srpsko-hrvatskom jeziku učinjeno mnogo na pribiranjima imena i njihovu tumačenju, jer ih je objavljeno 875 (s hipokoristicima). Rad Ibrahima Kemure je nastao iz praktičnih potreba, jer su suvremeni roditelji tražili (milo)zvučna imena, neka »mirišu« pomalo na

Istok, pa makar bila i bez ikakva značenja. Autor knjige misli da je teško vjerovati da u Bosni i Hercegovini ima imena kao što su: Aladoz ... Zejnulabidin i sl. Međutim, u Gacku ima prezime Aladžuz (< Aladoz < ala göz = šarenih, raznobojnih očiju, čakarakst) pa je vjerojatno prezime postalo od imena, a ime Zejnulabidin postoji u Bosni, samo je dosta rijetko. Češće se upotrebljava samo prvi dio složenice, Zejnil.

Veoma su zanimljiva poglavlja Kako nastaje lično ime, O predislamskim imenima muslimanskih predaka, Pojava muslimanskih imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini i Prilagođavanje muslimanskih imena orijentalnog porijekla našem jeziku.

Na 74. strani napisano je: »*Tvorba imena augmentativnog i pejorativnog značenja tvori se najčešće ako se od punog imena ili njegovog (? A. N.) hipokoristika uzme prvi slog sa suglasnikom na kraju pa se dodaju nastavci*«: *-aka, -aš, -uha, -una, -una, -ura, -uša, -uška*. Međutim, u imenaru su od 121. do 549. strane i pejorativi svrstani pod hipokoristike. Navest ću ih samo nekoliko. Npr. od imena *Muhàmed* hipokoristik je *Hàmo*, a pejorativ je *Hàma* ili *Hàmma*; od *Mèhmeda* je hip. *Mého*, a pej. *Mèha* i *Mèša*; od *Jùsuf* hip. je *Jùso* ili *Jùko*, pej. *Jùsa* ili *Jùka*; od *Màhnud* h. je *Mého*, *Màše* ili *Màšo*, p. *Màha*; od *Ibràhim* je h. *Ìbro*, p. *Ìbra*; od *Àlija* h. je *Àle*, p. *Àla*; od *Džémāl* h. je *Džémo*, p. *Džéma*; od *Abdùlâh* h. je *Àvdo*, p. *Àvda*; od *Suléjman* je h. *Sùle*, p. *Sùle*, p. *Sùla*; od *Selim* h. je *Sélmo*, p. *Sèlma*; od *Šácir* postoji samo pejorativ *Šúca*; od *Tèvfik* h. je *Fiko* i *Tòfa* (koji se ne osjećaju pejorativom); od *Rizvan* h. je *Rízvo*, p. *Rízva*; od *Rifât* h. *Rífo*, p. *Rífa*, od *Hàm-dija* h. *Hàmdo*, p. *Hèmda*; od *Hàkija* h. je *Háko*, p. *Hàka*; od *Arslan* samo p. *Àrsla*: od *Bècír* h. *Béco*, p. *Bèca*; od *Dèrviš* h. je *Dérvo*, p. *Dèrva*; od *Fázlija* h. je *Fázlo*, p. *Fázla*; od *Hàjrija* h. je *Hájro*, p. *Hájra*; *Hàsan*, h. *Háso*, p. *Hüsa*; od *Omer* h. *Ómo*, p. *Óma*; od *Osman* h. je *Ósmo*, p.

I neka ženska imena uz hipokoristike imaju i pejorative, koji se katkad razlikuju samo naglaskom. Npr. *Dèrviša*, h. *Dérva*, p. *Dèrva*; *Aiša*, h. *Ìša*, p. *Ìša*; od *Đulsúma* h.

je *Dūlsa*, p. *Dūlsa*; od *Ḥatīdža* h. je *Tīdža*, *Tīdža*. Napominjem da nikome nije drago da se zove pejorativnim oblikom imena, a ozbiljna muškarca i ženu neće nitko ni zvati takvim imenom.

Književnik Alija Isaković u nekrologu *Umro književnik Ħivzi A. Bjelevac* u sarajevskom »Oslobodenju«, od 1. 3. 1972. piše:

»Mnoge Minke i Melike, koje su danas majke, dobile su od svojih majka imena prema junakinjama popularnih istoimenih Bjelevčevih romana.«

U III. godištu polumjesečnika »Behara« (Sarajevo, 1. V. 1902. do 15. IV. 1903) objavljen je turski roman *Fatime-Alije »Razgovor«* (prevodilac Muhamed Emin Dizdar) u kojemu su glavni junaci: *Mugdim* i *Fadila*. *Seha* i *Džaliba*. Ime *Fadila* bilo je u nas dosta često, ali *Mugdima*, *Džalibe* i *Seha* nije bilo. Koliko god ima među nama *Mugdima*, rođeni su poslije 1902. godine. *Džaliba*, po romanu nečovječna maćeha, bila je samo jedna u Sarajevu, a i za *Seha* znam samo jednoga, a pričala mi je njegova mati da mu je nadjela ime čitajući roman »Razgovor«. U to mu je vrijeme otac bio na hodočašću u Mekki, pa kad je došao kući, pitao je ženu kako je nadjela ime sinu. Kad je čuo ime *Seha*, promijenio mu je ime u *Safvet*.

Usput nekoliko riječi o imenu *Safvet*. Kazivao mi je *Safvetbeg Bašagić*, pjesnik i historik, da je on prvi dobio ime *Safvet* u Hercegovini (i u Bosni). Njegov otac, *Ibrahimbeg*, u to vrijeme (1870) kajmekam u Nevesinju, bio je prislan prijatelj tadašnjeg bosanskog vezira u Sarajevu, *Safvet-paše*, pa je iz prijateljske pažnje dao sinu dotad neobično ime u Bosni i Hercegovini.

Kao što je naveo dr *Smailović*, roditelji su davali imena muslimanskih vladara (suvremenih) svojim sinovima. Tako je od godine 1920. do 1923. bilo uobičajeno nadjevati muškoj djeci ime turskog predsjednika republike *Mustafe Kemala*, odnosno samo *Kemala*. Iza toga su slijedila imena egipatskih kraljeva *Fuada* i *Faruka*, prvog predsjednika egipatske republike *Nagiha*, pa kasnije *Gamala* (*Džemala*), libijskog Predsjednika *Muamera* ...

Bilo bi interesantno da je dr *Smailović* zabilježio koja su imena orijentalnog podrijetla česta u pojedinim krajevima Bosne i Hercegovine. *Petar Kočić* u »Jazavcu pred sudom« stavlja *Davidu Štrpeu* u usta:

Pođeš li dolje u Lijevče, ispod Banje Luke, svakom je gotovo drugom čovjeku ime Đetoje ili Nedo. Pođeš li gore Glamoču, pa sretno čovjeka, viči: »Pomozi Bog, Šava!« Gore ti je sve goli Sara. Nanese li te put tamo vrljetnoj i kamenitoj Lici, skidaj kapu i viči: »Dobar dan, Dane!« ili »Dobar dan, Mane!« Nećeš pogriješiti.

Izvjersna muslimanska imena orijentalnog podrijetla su česta u pojedinim gradovima ili područjima, koliko znam iz iskustva: *Hanëfija* (Foča, Kalinovik), *Názif* (Nevesinje), *Hrústo* i *Béšo* (Gacko), *Hämüd* i *Hämüdiya*, ž. *Hanifa* (Bileća), *Jänuz* i *Múrta* (Trebinje), *Zúlfo*, ž. *Dúda* (Stolac, Počitelj), *Zekerijā* (Višegrad), *Mëmišaga* i *Múnta*, *Ālaga* (Mostar; od imena *Mehmed*, ako mu se davala titula a ga, bio je samo *Memišaga*, a nikad *Mehmedaga*), *Hamzaliya* (Tešanj) ...

Prirodno, autor nije ni uz najbolju volju mogao sabrati sva imena orijentalnog podrijetla. Usput sam popisao nekoliko neuvrštenih imena, hipokoristika i pejorativa: *Altijána*, *Amel* (posao), *Bahthajr* (dobra sreća), *Čoso* (rjetkobrad), *Darija* (Bisera), *Džaliba* (prodorna, uporna), *Elfidin* (učvršćivač vjere), *Eljüb* (u Sarajevu mj. *Ejjub*, *Job*), *Erdüan* (Er = muško), *Eröl* (budi muško!), *Havája* (zračnā) *Hičmet*, *Hičmo* (v. *Hikmet*), *Ibrimša*, *Kajdáfa*, *Mejása*, *Miláheta*, *Mislidžáhana* (svjetska ljepotica), *Mulakáduna* (učena gospođa), *Núrdžo* (h. od *Nurudin* = svjetlo vjere), *Núrif* (znan), *Rësmija* (slika), *Sádi* (sretan), *Sájta* (pej. od *Sait*; u poslovi: *Otišo kô Sajta* u *Kladanj*), *Seviba*, *Sukéjna*, *Sülh* (negodba), *Súno* h. od *Sünüllāh* (Božje djelo), *Šënder*, *Šëndro* (više kao prezime, korijen *Aleksandar*, *Skender*), *Tánija* (h. od *Sultánija*), *Táso* h. od *Tāhsin* (poboljšavanje), *Zahëdi* (pravije: *Zahidi* = pobožan).

Ovaj posao kompletnog sakupljanja osobnih imena ne može nikad biti završen dok god se izmišljaju nova imena i hipokoristici,

jer nema dana da u osmrtnicama dnevnih novina, npr. u sarajevskom »Oslobođenju«, ne izbije kakvo novo ime orijentalnog podrijetla bilo kao pokojnik, bilo kao ožalošćeni ili samo preostali.

Alija Nametak

RASPRAVE Instituta za jezik

(Knjiga 3, Zagreb 1977.)

Knjiga sadrži deset priloga članova Instituta (Zavoda) za jezik u Zagrebu, a posvećena je uspomeni Slavka Pavešića, prerano preminuloga znanstvenoga savjetnika Instituta, istaknutog lingvиста, zadnjeg urednika velikoga Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU, suautora i urednika Jezičnoga savjetnika s gramatikom, suautora i urednika Priručne gramatike hrvatskoga književnog jezika (u tisku), suautora velike gramatike hrvatskoga književnog jezika (u pripremi) te autora brojnih drugih jezičnih priloga, osobito iz problematike hrvatskoga književnog jezika, od kojih su mnogi objavljeni i u Jeziku. Slavku Pavešiću posvećen je prvi prilog u Raspravama (B. Finka).

Ostali su prilozi većim dijelom referati održani na VIII. kongresu jugoslavenskih slavista. Zasijećaju u široku jezičnu problematiku, od dijalektološke i onomastičke do problematike hrvatskoga književnog jezika i književnog jezika Hrvata Gradišćanaca (u Austriji). Čitatelje Jezika osobito treba upozoriti na priloge posvećene sintaksi našega književnog jezika, jer je to područje sve donedavno ostalo po strani glavnih istraživačkih smjerova u suvremenom jezikoznanstvu ne samo kod nas nego i u svijetu. Ti su prilozi: M. Peti, Transformacijska tehnika u sintaksi; M. Znika, O jednom tipu međusobnih odnosa nominalnih izraza. Ti prilozi znače i metodološko i spoznajno osvježanje u svojoj specijalnosti (sintaksi) pa mogu dobro poslužiti kao pomoć i putokaz u nastavi i proučavanju sintakse.

U Raspravama se posebno izdvaja opsežna studija D. Malić »Red i zakon« zadržarskih dominikanki iz 1345. godine, u kojoj je iz-

vršena potanka analiza jezika toga najstarijega poznatoga hrvatski latinicom pisanoga spomenika. Ta studija daje mnoge odgovore o povijesnom stanju našega narodnoga i književnog jezika, njegove grafije i njegova prapovisa.

Božidar Finka

NEKOLIKO NAPOMENA UZ »HRVATSKU KRŠĆANSKU TERMINOLOGIJU«

Premda je o knjizi dr. Jeronima Šetke »Hrvatska kršćanska terminologija« (HKT) pisano u Jeziku broj 3-4/XXIV, smatram potrebnim da se osvrnem s nekoliko riječi, i to jedino zbog upotrebe nekih načina iz jednog lokalnog govora.

Naime, kako je uobičajeno u ovakvim rječnicima, pisac je navodio izvore odakle je crpio pojedine termine, bilo da se radi o pisanim izvorima, ili pak razgovornom, lokalnom govoru odnosno »običnom govoru« (kako to naziva autor).

Naziv uzet iz lokalnog govora pisac je obilježio slovom Š, a često je izričkom naveo gdje se tako govori. I sve bi u tom pogledu bilo u redu da je dr. Šetka do kraja poštovao izvornu riječ, dakle, da ju je ostavio onakvom kako ju je čuo ili zabilježio. Međutim, čini se da je autor nastojao da lekseme iz lokalnih govora prevede na standardni (književni) jezik, bar što se naglasaka tiče. Bolje reći, nastojao je da što više riječi svede na novoštokavsku akcentuaciju. Tako je od dvadesetak naziva, za koje ističe da su zabilježeni u Blatu na Korčuli, označio ispravan naglasak samo za dva (dûvna i jâma).

Budući da naglasak i kvantiteta imaju dogovarajuću razlikovnu funkciju, moramo se svakako i prema tim prozodijskim elementima odnositi odgovorno. Kada bi u Blatu na Korčuli zaista bio onakav naglasak, kako je nveden u ovom rječniku, onda bi to bio novoštokavski govor, a opće je poznato da blatski govor, kao i većina govora ovog otoka, ima obilježja čakavskog dijalekta.